

Water spiegel

**‘Bij de inrichting
van ons landschap
meer rekening
houden met
bodem en water’**

Minister Mark Harbers van
Infrastructuur en Waterstaat

Het drinkwater- paspoort van...

AANTAL GLAZEN KRAANWATER PER DAG:

voor een Tweede Kamerlid is goed blijven drinken essentieel om goed te blijven functioneren. Al moet ik eerlijk zeggen dat de dagelijkse twee liter nog wel eens lager kan uitvallen.

OP HET GEBIED VAN DRINKWATER BEN IK TROTS OP:

Nederland en water. Ze zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Waar het water vroeger de grote vijand was – neem de watersnoodramp van 1953 – is het vandaag de dag een vriend. Als Nederland zijn we door kennis en innovatie toonaangevend geworden op het gebied van watermanagement in de wereld. Dat maakt mij trots.

MIJN SPEERPUNT VOOR HET WATERBELEID IS:

het borgen van de kwaliteit en kwantiteit voor onze wateren, de beschikbaarheid van voldoende drinkwater, het vasthouden van water voor drogere perioden en de samenwerking met waterschappen, drinkwaterbedrijven en ingenieurs om met innovatieve oplossingen te komen.

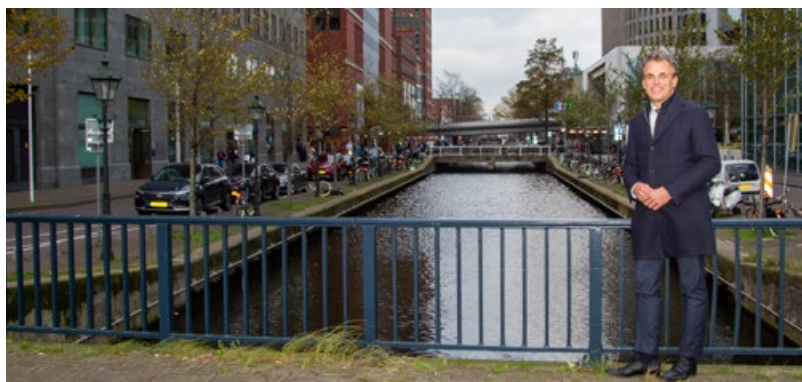
ALS IK AAN DRINKWATER DENK, DAN:

denk ik aan de Nieuwe Maas, waar ik graag een rondje langsloop om te zien hoe bedrijvigheid, natuur en mensen gebruikmaken of genieten van het water in de regio Rotterdam.

Naam: Fahid Minhas

Functie: Tweede Kamerlid voor de VVD

Leeftijd: 34

Water en bodem sturend

Minister Mark Harbers van Infrastructuur en Waterstaat over de rol van water in de ruimtelijke ordening en het halen van de KRW-doelen. 'Bij de inrichting van ons landschap moeten we meer rekening houden met bodem en water.'

6

Waterbeschikbaarheid

Alle drinkwaterbedrijven hebben de komende jaren meer productiecapaciteit nodig. Bij Dunea en Vitens speelt dit zelfs per direct. 14

Alles voor schoon water

Oliver Loebel van EurEau over de Europese waterdossiers: PFAS en de Verordening Duurzaam Gebruik Gewasbeschermingsmiddelen. 20

'Ons watersysteem zit tegen grenzen aan'

De maakbaarheid van ons landschap is eindig: water en bodem moeten echt leidend worden bij ruimtelijke ordening, aldus Niko Wanders, universitair docent Hydrologie aan de Universiteit Utrecht.

24

Verder in dit nummer

Wetgevingsoverleg Water 4 – Drinkwaterbeeld: PWN 11 – Duurzaam: WMD Drinkwater 12

De drinkwaterplek van Joeri van der Lans 18 – Kort nieuws 23 – Achterspiegel 28

Veel aandacht voor drinkwater in WGO Water

Op 21 november vond het Wetgevingsoverleg Water (WGO) plaats in de Tweede Kamer. Minister Harbers van IenW debatteerde met maar liefst twaalf fracties. Water blijkt een groot politiek issue te zijn. Centraal in het debat stonden waterkwaliteit, de doelen van de Kaderrichtlijn Water en waterbeschikbaarheid ten behoeve van de drinkwatervoorziening.

Kamerbrede oproep: 'Aandacht nodig voor de waterkwaliteit'

Het (niet) halen van de doelen voor 2027 van de Kaderrichtlijn Water was bij het WGO een gedeelde zorg. De waterwoordvoerders vroegen uitleg over de plannen en de mogelijke consequenties van het niet halen van de doelen.

De VVD (Minhas) spoorde minister Harbers aan alles op alles te zetten om de KRW-doelen te halen. Kamerlid De Hoop (PvdA) stelde dat de waterkwaliteit in Nederland steeds meer onder druk staat en dat het kabinet gelaten toekijkt dat drinkwaterbedrijven met zuiveringen voor de vervuiling opdraaien. Van Esch (PvdD) en Bromet (GroenLinks) verwachten juridische procedures en boetes vanuit de Europese Commissie vanwege het niet halen van de doelen. Koekkoek (Volt) vroeg de minister hoe het ervoor staat met het PFAS-verbod via REACH in Brussel. Volgens Van der Plas (BBB) zijn geneesmiddelenresiduen het grootste probleem.

De minister stelde vast dat stevige inzet nodig is om de maatregelen uitgevoerd te krijgen. Het Rijk gaat vaker toetsen. Hij voorziet dat in 2027 alle maatregelen genomen zijn en het doel gehaald wordt. De beoogde effecten treden daarna pas op.

Waterbeschikbaarheid voor drinkwater en beter water vasthouden

Beschikbaarheid van voldoende zoetwater mede ten behoeve van de drinkwatervoorziening kwam bij de meeste fracties naar voren.

Minhas (VVD) wilde het Bouwbesluit aanpassen voor grijs/regenwater vanwege waterbesparing. Hij vroeg ook hoe met de decentrale overheden de verdroging tegengegaan kan worden en water beter vastgehouden kan worden. Madlener (PVV) vroeg meer water te bufferen. Beckerman (SP) zei dat we zonder extra maatregelen vóór 2030 zonder drinkwater komen te zitten. Zij vroeg of drinkwater(kwaliteit) sturend zal zijn in het NPLG. De Groot (D66) wilde vergunningsvrije grondwateronttrekkingen vergunningplichtig maken en pleitte voor een waterbestendig Bouwbesluit.

De Hoop (PvdA) pleitte voor een wettelijke grondslag om water vast te houden. Van der Molen (CDA) gaf aan dat vergunningen voor onttrekkingen voor drinkwater moeilijk verleend worden en vroeg wat de minister daaraan ging doen. Grinwis (CU) wil laagwaardig gebruik van drinkwater in de industrie terugdringen. Koekkoek (Volt) en Van der Plas (BBB) informeerden naar de mogelijkheden om via ontzilting drinkwater te maken en Van der Plas vroeg ook hoe de beschikbaarheid van drinkwater veiliggesteld wordt in woningbouwplannen van provincies.

Programma Water en Bodem Sturend (WBS)

Minister Harbers beloofde binnenkort het programma Water en Bodem Sturend (WBS) aan de Tweede Kamer te sturen. Onderdelen daarvan zijn volgens hem: water beter vasthouden, de relatie met de woningbouw en een dwingender karakter van water in de ruimtelijke ordening. Via de gebiedsprogramma's in het landelijk gebied volgt een toets op waterbeschikbaarheid. WBS schenkt aandacht aan regenwatergebruik en synergie met de landbouw. De minister gaf aan dat huidige grondwateronttrekkingen bezien en herzien worden en dat er afspraken met provincies komen over grondwaterplafonds.

Verder krijgt drinkwater een prominente plek in WBS, in het NPLG en in de startpakketten voor de provincies. Voldoende beschikbaarheid van drinkwater moet onderdeel zijn bij ruimtelijke keuzes voor woningbouw. Alternatieve bronnen zoals brak water maken onderdeel uit van de plannen en in WBS komt ook een doelstelling voor waterbesparing. Tot slot zei de minister dat versnelling van vergunningen moet passen in lokale omstandigheden en dat er een onderzoek loopt naar mogelijkheden tot aanpassing van het Bouwbesluit.

Water blijkt een groot politiek issue te zijn

Minister Mark Harbers van Infrastructuur en Waterstaat over de rol van water in de ruimtelijke ordening en het halen van de KRW-doelen.

‘Bij de **inrichting** van ons **landschap** **meer rekening** houden met **water** en **bodem**’

M

**inister van Infra-
structuur en
Waterstaat Mark
Harbers heeft een
brede portefeuille,
met daarin
weginfrastructuur,**

**scheepvaart, luchtvaart en
water. Het regeerakkoord
spreekt in het licht van de
verschillende uitdagingen
waar Nederland – en daarmee
deze regering – voor staat dat
water en bodem sturend zijn
bij de ruimtelijke inrichting
van ons land. Hoe geeft de
minister in dit verband zijn
verantwoordelijkheid voor het
thema drinkwater vorm?**

Harbers: 'Nederland is een waterland. De manier waarop we met het water en de bodem zijn omgegaan, heeft ons land gevormd. Daardoor nemen we veel dat met water te maken heeft, ook een beetje als vanzelfsprekend aan. Waterveiligheid, kwaliteit van grond- en oppervlaktewater, voldoende schoon drinkwater, genoeg water voor beregenen van gewassen, voor de scheepvaart en voor de industrie: veel mensen zullen er niet dagelijks bij stilstaan. Denken misschien: 'Dat gaat min of meer vanzelf'. Maar het is juist heel bijzonder hoe we dat in Nederland door de eeuwen heen geregeld hebben, en het vergt een grote en continue inspanning van vele partijen.'

Tevreden over samenwerking

'De verantwoordelijkheid voor water – en daarmee drinkwater – neem ik als minister zeer serieus. In de kern komt het erop neer dat wij moeten zorgen dat de wet- en regelgeving adequaat is, zodat alle betrokken overheden en stakeholders hun rol kunnen vervullen. Ik ben zeer tevreden over de samenwerking met de provincies, de waterschappen, de drinkwaterbedrijven en andere stakeholders. We weten elkaar goed te vinden en daaraan zie je ook dat Nederland waterland robuust in elkaar zit.'

'Maar ons land verandert. Klimaatverandering zorgt voor droogte, hitte, extremer weer en een stijgende zeespiegel. We hebben tegelijkertijd te maken met langdurige droogte en overstromingen door hevige neerslag. Ruimte en grondstoffen worden schaarser. De economie en de bevolking van ons land groeien nog steeds, we zitten midden in een energietransitie én in een stikstofcrisis, er ligt een grote woningbouwopgave: allemaal dossiers die raakvlakken hebben met water en drinkwater.'

Hoe gaat u de levering van drinkwater borgen voor de komende jaren, mede gezien recente ontwikkelingen bij de drinkwaterbedrijven, die aangeven niet te kunnen garanderen dat er altijd en overal voldoende drinkwater beschikbaar zal zijn?

Harbers: 'De grote klus waar Nederland voor staat, is wat mij betreft van 'Water 1.0 naar 3.0'. We hebben zo'n 800 jaar ervaring met bescherming tegen hoog water, dat kunnen we heel goed. En daarmee moeten we doorgaan. Maar er zijn twee uitdagingen bijgekomen: langdurige droogtes en de waterkwaliteit. Van oudsher is ons watersysteem ingericht op het snel naar zee afvoeren van neerslag. Het wordt nu steeds belangrijker om zoveel mogelijk water op een slimme manier vast te houden voor droge perioden. Daarnaast moet ons land op kwaliteitsgebied in 2027 de maatregelen genomen hebben om te voldoen aan de doelen van de Europese Kaderrichtlijn Water, de KRW. Overigens is die richtlijn natuurlijk vooral een middel om tot schoner oppervlakte- en grondwater te komen, en dat is voor iedereen belangrijk: voor de ecologie, de landbouw, de burgers én de drinkwatervoorziening.'

Hoe kan het programma 'Water en bodem sturend' bijdragen aan de borging van de levering van drinkwater?

Harbers: 'De essentie is dat we bij de inrichting van ons landschap meer rekening gaan houden met wat bodem en water 'aankunnen'. Niet alles zal overal nog mogelijk zijn. Ons doel is om in 2050 weerbaar te zijn tegen watertekorten.'

**'Altijd voldoende water is
niet vanzelfsprekend'**

Minister Mark Harbers van Infrastructuur en Waterstaat.

Zit 'water en bodem sturend' inmiddels bij iedereen goed tussen de oren?

Harbers: 'Binnen het kabinet werken we met negen bewindspersonen nauw samen aan de ruimtelijke inrichting en het op alle vlakken toekomstbestendig maken van Nederland. Iedereen beseft dat dat mét elkaar, in samenhang moet gebeuren. De neuzen staan dezelfde kant op en mijn indruk is dat dat ook bij andere stakeholders zo is. De beelden van de problemen in de afgelopen zomers – met droge velden, scheepvaart die geen doorgang kon vinden, beregeningsverboden en aan de andere kant de overstromingen in Limburg – staan helder op het netvlies. We moeten onze watervoorziening samen op een duurzame en robuuste manier vormgeven!'

'Niet halen van de KRW-doelen is uiteindelijk geen optie!'

Hij vervolgt: 'We zien momenteel verschillende uitdagingen voor de drinkwatervoorziening. Op korte termijn moeten we ons voorbereiden op een grotere piekvraag in de droge perioden. Er is veel geleerd van de afgelopen zomers. Met die kennis kunnen we de uitdagingen op langere termijn beter te lijf, bijvoorbeeld door buffers aan te leggen en water in het systeem vast te houden. De extra peilopzet in het IJsselmeer is een voorbeeld van zo'n 'lesson learned'. Om overal te kunnen zorgen voor voldoende drinkwater is een gebiedsgerichte aanpak nodig: echt maatwerk van de provincies, de waterschappen, de gemeenten en de drinkwaterbedrijven per regio, soms per locatie.'

Groeiende vraag naar drinkwater

'Daarnaast hebben we te maken met een groeiende bevolking en economie. Er komen steeds meer woningen en bedrijven die aangesloten moeten worden op het drinkwaternet. Voor de lange termijn zullen we bij het ontwikkelen van nieuwe bouwlocaties goed moeten kijken naar de beschikbaarheid van drinkwater. Onderdeel van de gebiedsgerichte aanpak zal dan ook zijn dat we nauwkeurig in kaart brengen waar er in Nederland mogelijke bronnen voor de productie van drinkwater zijn. Om vraag en aanbod beter in balans te kunnen brengen, willen we ook een beter beeld van alle vergunde en niet-vergunde grondwateronttrekkingen. Parallel hieraan is zuinig omgaan met water en vooral drinkwater een belangrijke route, nu én in de toekomst.'

'Daarnaast zullen we ons moeten richten op het ontwikkelen van nieuwe technieken voor besparing of alternatieven voor het gebruik van drinkwater voor bepaalde toepassingen. Daarbij is het uitgangspunt dat drinkwater betaalbaar blijft voor de consument.'

'We moeten ons er met z'n allen nog meer bewust van worden dat altijd en overal voldoende drinkwater voor elke toepassing niet meer vanzelfsprekend is. Voor bepaalde toepassingen in de industrie is misschien geen drinkwaterkwaliteit nodig en ook in huizen kan grijs water voor toilet of tuin voldoende zijn. Daarnaast zullen we nieuwe mogelijke bronnen voor drinkwater moeten onderzoeken, zoals brak water of gerecycled afvalwater.'

De waterkwaliteit en de doelen van de Kaderrichtlijn Water gelden ook voor de drinkwatergebieden: op welke wijze kunnen de gestelde doelen voor 2027 worden bereikt?

Harbers: 'Dat is eigenlijk heel eenvoudig: we gaan alle maatregelen uitvoeren die we met elkaar hebben afgesproken in de stroomgebiedbeheerplannen! Dat is makkelijker gezegd dan gedaan, maar het moet wel gebeuren: niet halen van de doelen is uiteindelijk geen optie. We hebben uitgebreid besproken met alle betrokken overheden dat we elkaar daarin scherp houden. Dus niet wachten tot de tussenevaluatie in 2024, maar meteen aan de beltrekken als iets niet loopt zoals afgesproken of gehoopt. Hoe eerder problemen worden gemeld, des te eerder zijn anderen in staat om in dat gebied extra maatregelen te nemen zodat de doelen toch worden gehaald. De afspraken zijn helder, er is budget beschikbaar, dus samen moet dit lukken.'

Drijvende zonnepanelen in opslagbekken in Andijk

PWN staat voor betrouwbaar drinkwater en veerkrachtige natuur, nu en in de toekomst. Die toekomst is klimaatneutraal en de drinkwaterproductie straks dus ook. Daarom werkt het drinkwaterbedrijf hard aan de realisatie van duurzame energie. Dat probeert PWN zo slim mogelijk te doen, want het bedrijf ziet als geen ander hoe schaars de ruimte boven én onder de grond is. Daarom zoekt PWN naar oplossingen die slim functies combineren, zoals het plaatsen van zonnepanelen op het bekken van PWN in Andijk. Zo wordt het bedrijf steeds duurzamer en blijft er meer ruimte over voor landschap en natuur.

Zorgen voor meer en schoner grondwater

Drenthe is een prachtige provincie, waar je geniet van rust, ruimte en natuur. In deze natuurlijke omgeving liggen twaalf productiestations van WMD Drinkwater, waar dagelijks drinkwater voor klanten in Drenthe en voor collega-waterbedrijven in Groningen en Friesland wordt gemaakt. De locaties zijn bewust gekozen vanwege de ligging en de beschikbaarheid van goede kwaliteit grondwater. Het is aan WMD om er duurzaam mee om te gaan en ervoor te zorgen dat de omgeving en het grondwater beschermd

worden. De natuur helpt immers ook mee om het grondwater te zuiveren. Daarom heeft WMD een uitgekiend natuurbeheerplan, waarin biodiversiteit en behoud bovenaan staan. Eigen bosgebied dat nu nog vooral uit naaldbos bestaat, wordt omgevormd tot loofbos, dat meer water vasthoudt. Van grasland maken we schraal grasland om nieuwe soorten de ruimte te geven. Sinusbeheer – een innovatieve maaimethode – wordt toegepast vanwege

het positieve effect op de biodiversiteit en de terugkeer van rode lijst-soorten. De zeldzame blauwe knoop – indicatorsoort voor vochtig schraalgrasland – is terug. En ook de orchidee krijgt weer de ruimte. WMD is afhankelijk van regenwater dat de grond intrekt om later weer als grondwater gebruikt te worden voor het maken van drinkwater. Tot nu toe wordt het grootste deel van alle neerslag afgevoerd naar zee. Dat is zonde en daarom wordt gekeken naar manieren

om zelf water vast te houden en te laten infiltreren, en daarmee de beschikbaarheid van water in droge perioden te vergroten. Van de omgeving kun je vragen om duurzaam te handelen, maar dan moet je dat zelf ook doen. En dat is waar WMD druk mee bezig is.

Drinkwatersector slaat alarm: nu actie nodig!

Manager Strategie Willemijn Bouland (Dunea): 'Grenzen van onze huidige productiecapaciteit zijn bereikt'.

Waterbeschikbaarheid **niet** meer **vanzelfsprekend**

Strategisch omgevingsmanager Peter Salverda (Vitens): 'Versnel de procedures, help ons met waterzuinig bouwen en zet in op een echte watertransitie'.

Uit onderzoek blijkt dat alle drinkwaterbedrijven de komende jaren meer productiecapaciteit nodig hebben. Bij andere Dunea en Vitens is zelfs per direct meer capaciteit noodzakelijk. Maar ook bij de andere bedrijven wordt de situatie de komende jaren nijpender. Als er nu geen maatregelen worden genomen, krijgen alle drinkwaterbedrijven op termijn te maken met knelpunten in het nakomen van de leveringsplicht.

Dunea: snel meer productiecapaciteit nodig

Willemijn Bouland is manager Strategie bij Dunea: 'Specifiek bij ons bedrijf is er een grens aan het gebruikte systeem van infiltreren van rivierwater in de duinen, gegeven de ecologie en de natuur. Deze grens komt niet zoals eerder gedacht in 2040/2050 in zicht, maar al in 2030. Tot nu toe bleef de toenemende vraag van de groeiende bevolking in evenwicht met de daling van het watergebruik per persoon. Op dit moment is er sprake van een trendbreuk en stijgt zowel de bevolking als het watergebruik per persoon. Dunea stimuleert waterbesparing bij de gebruikers, maar het is onzeker wanneer dat resultaat oplevert en hoe groot dat effect dan is. Daar kunnen we nu dus niet op plannen. Bovendien zal dat sowieso niet voldoende zijn voor de nu voorziene vraaggroei door de woningbouwopgave. Om zekerheid te kunnen bieden in de toekomst, is sneller meer productiecapaciteit nodig.'

De oplossingen zijn er

Dunea houdt in haar strategie rekening met groeiscenario's en werkt al jaren aan concrete oplossingen: de bestaande waterwinning wordt waar mogelijk uitgebreid, er worden aanvullende bronnen ontwikkeld en klanten worden gestimuleerd om bewust en duurzaam met drinkwater om te gaan. Bouland: 'Daarbij onderscheiden we drie termijnen: kort, middellang en lang. Op de korte termijn (tot 2030) gaat het om hoeveel water je nog uit het huidige systeem kunt 'persen' op basis van de huidige vergunningen. Op middellange termijn kijken we dan naar het toevoegen van alternatieve bronnen, denk aan lokaal oppervlaktewater of bijvoorbeeld brak grondwater, en voor de langere termijn zoeken we naar een optimale combinatie van het huidige rivier/duin-systeem en het systeem van nieuwe bronnen.'

Bottleneck: complexiteit en doorlooptijd vergunningen

'Het probleem op dit moment is de complexiteit en de doorlooptijd voor het voorbereiden en verkrijgen van benodigde vergunningen, met name de natuurvergunningen. Daarbij kunnen bouwprojecten in natuurgebieden alleen buiten het broedseizoen worden uitgevoerd, dus van september tot maart. Als de vergunning niet binnen is vóór 1 september en een project daardoor niet gereed is vóór 1 maart, dan schuift alles zes tot twaalf maanden op.'

Urgentie is hoog

Bouland: 'Alle geplande nieuwbouw moet worden uitgevoerd in een zeer drukke openbare ruimte. Mede daardoor zijn wij – net als de andere drinkwaterbedrijven – afhankelijk van veel andere partijen, zoals provincies, gemeenten, waterschappen, belangenorganisaties en inwoners. En omdat deze processen zorgvuldig doorlopen moeten worden, kost dit veel tijd. Tijd die er eigenlijk niet meer is. De urgentie is hoog, maar wordt nog altijd niet overal zo gevoeld. Vandaar dat ik aan de provincie en het Rijk vraag om met ons mee te denken hoe wij kunnen versnellen, zodat wij de groeiende vraag naar drinkwater kunnen bijbenen. Wij kunnen het niet alleen en we moeten dit echt nu samen gaan doen. Er is geen tijd te verliezen.'

Willemijn Bouland.

Peter Salverda.

Vitens: minder afvoeren, meer bufferen

Ook bij Vitens speelt deze problematiek op korte én langere termijn. Met name op de hoge zandgronden staan de waterkwantiteit én de waterkwaliteit onder druk. Strategisch omgevingsmanager Peter Salverda (Vitens): 'Dat stelt ons voor drie opgaven. Op de lange termijn is een complete watertransitie nodig: een andere inrichting van het watersysteem, gericht op water vasthouden en de ruimtelijke inrichting daarop aanpassen. Ook moeten we het huidige systeem ontlasten, door andere, klimaatrobuste winconcepten op minder kwetsbare locaties. Daarnaast kijken we naar andere typen bronnen, zoals oppervlaktewater en oevergrondwater met infiltratie. Op de korte termijn neemt de watervraag toe en hebben we gewoon extra water nodig. Dat betekent bestaande vergunningen volledig uitnutten en waar mogelijk snel extra bronnen realiseren. Verder zetten we natuurlijk in op bewust en zuinig watergebruik, zowel bij onze afnemers als in onze eigen productieprocessen. Bij zakelijke klanten richten we ons vooral op drinkwatertoepassingen, dus geen koeling van datacenters meer met drinkwater! Ook pleiten wij voor maatregelen in de bouw – zoals zuinige douches, et cetera – en met name aanpassing van het Bouwbesluit, zoals het toestaan van het gebruik van regenwater of grijs water voor wc en tuin.'

Zorgplicht Drinkwater actief invullen

De overheid heeft een zorgplicht voor de drinkwatervoorziening, als dwingende reden van groot openbaar maatschappelijk belang. Salverda: 'Wij vragen de verschillende overheden nadrukkelijk deze zorgplicht actief en voortvarend in te vullen, om de benodigde vergunningsprocessen te versnellen. De rijksoverheid kan helpen door de randvoorwaarden van de Crisis- en herstelwet zó in te richten dat we sneller kunnen schakelen. Tot slot kan een bovenregionale en/of interprovinciale aanpak voor versnelling zorgen.'

Uitdaging drinkwaterbedrijven

De toekomstige vraag naar drinkwater groeit harder dan eerdere prognoses voorspelden, mede door de grote woningbouwopgave. Dat betekent dat er in heel Nederland tot 2030 zo'n 900.000 nieuwe woningen moeten worden aangesloten op het drinkwatersysteem. Terwijl de grenzen van de productiecapaciteit nu al in zicht zijn. Daarnaast zorgt klimaatverandering voor langere perioden van droogte en komt de kwaliteit van drinkwaterbronnen steeds meer onder druk te staan door de opkomst van vervuilende stoffen zoals PFAS.

Besluitvorming versnellen

Speciale aandacht vraagt Vitens voor bestaande winvergunningen die niet kunnen worden benut vanwege conflicten met Natuurbeschermingswetvergunningen. Salverda: 'Dit zijn de quick wins: de gebieden zijn aangewezen, we hebben er vaak al een productielocatie en een winvergunning, maar we kunnen niet aan de slag vanwege de Natuurbeschermingswet. Met mitigerende maatregelen of een tijdelijke vergunning zouden we hier snel productiecapaciteit kunnen uitbreiden. Maar er moet ook eerst goed worden gekeken naar de eventuele effecten van het oppompen van meer grondwater om hiermee toekomstige schade te voorkomen.'

Winning Hammerfliet

'Een concreet voorbeeld is de winning Hammerfliet in Twente: hier heeft Vitens een winvergunning voor 5 miljoen m³ grondwater, maar pompt slechts 1,5 miljoen kuub op. Dit heeft te maken met de afwikkeling van vergunningen en zorgen van omwonenden. Ondertussen heeft Vitens hier al bedrijven moeten weigeren als klant. Drinkwaterbeschikbaarheid is dus niet meer vanzelfsprekend!'

Water en bodem sturend

'We vragen drie dingen: versnel de procedures, help ons met waterzuinig bouwen en zet in op een echte watertransitie. De rode draad: 'Neem de drinkwatervoorziening mee als belangrijke factor in alle processen rondom de stikstofaanpak, de energietransitie, de bouwopgave en de veranderingen in de landbouw. Water en bodem moeten écht sturend zijn in de ruimtelijke ontwikkeling.'

De drinkwaterplek van... Joeri van der Lans

‘Afwisselend werk doordat Waternet een watercyclusbedrijf is’

‘Als ik hier uit het raam kijk, zie ik meteen waar we het voor doen!’

Joeri van der Lans (22) is sinds maart 2021 werkvoorbereider bij Waternet in het team Civiele Techniek & Bouwkunde. Hij houdt zich vooral bezig met het ontwerpen van dijken.

Waarom heb jij gekozen voor de watersector?

‘Tijdens mijn studie Civiele Techniek aan De Haagse Hogeschool heb ik meerdere stages gelopen: bij een aannemer in de weg- en waterbouw, én bij het Hoogheemraadschap van Rijnland. Daar was ik van begin tot eind betrokken bij de bouw van een vispassage. Beide ervaringen had ik niet willen missen en hebben mijn interesse in de waterbouwsector versterkt. Ik ben daarna afgestudeerd met een onderzoek naar een duurzame oplossing voor een dijk bij Alphen aan den Rijn.’

‘Met m’n diploma op zak ben ik gaan solliciteren in de waterwereld. Mijn eerste keuze was Waternet, ook omdat daar veel dijkprojecten worden uitgevoerd. Hier heb ik het uitstekend naar mijn zin. Het mooie aan Waternet is de afwisseling in de projecten, omdat het een watercyclusbedrijf is. Zelf houd ik mij vooral bezig met het ontwerpen van dijken. Ook toets ik de dijkontwerpen op duurzaamheid en help ik mijn collega’s bij het maken van werkomschrijvingen.’

Wat maakt deze plek voor jou zo bijzonder?

'Ik werk op het hoofdkantoor van Waternet, aan de Korte Ouderkerkerdijk in Amsterdam. Ik vind dit een sprekend gebouw en het ligt prachtig, pal aan de Amstel. Momenteel werk ik aan een paar dijkprojecten in het Rondehoep-gebied, hier even verderop langs de rivier. Als ik uit mijn raam kijk, zie ik meteen waar ik het voor doe: droge voeten en schoon water voor de inwoners van dit gebied!'

‘We hebben **geen** andere **keus** dan onze samenlevingen te **veranderen**’

Oliver Loebel is secretaris-generaal van de Europese Federatie van Nationale Verenigingen op het gebied van Drinkwatervoorziening en Afvalwaterbehandeling (EurEau), waarvan Vewin lid is. EurEau, een vereniging zonder winstoogmerk, heeft een drievoudige missie: het bieden van een platform voor het uitwisselen van kennis en ervaring, het informeren van haar leden over de gang van zaken in Europa en het behartigen van hun belangen ten opzichte van de Europese Instellingen. Dit maakt EurEau een lobbyorganisatie die zich inzet voor het beïnvloeden van het gedachtegoed van de Europese Commissie. Dit alles voor schoon water.

Oliver Loebel, secretaris-generaal EurEau.

Waarom is de nieuwe EU-definitie van ‘gevoelige gebieden’ voor het gebruik van pesticiden belangrijk voor ons drinkwater?

Loebel: ‘De Europese Commissie heeft een opvolger voorgesteld voor de huidige Richtlijn Duurzaam Gebruik Pesticiden, in de vorm van een richtlijn met de naam Verordening Duurzaam Gebruik Gewasbeschermingsmiddelen. Dit conceptvoorschrift bevat een artikel dat in wezen het gebruik van chemische en niet-chemische pesticiden in gevoelige gebieden verbiedt. Dit zou praktisch alle natuurgebieden omvatten, maar ook alle drinkwaterbeschermingsgebieden. Een buitengewoon belangrijk artikel, maar tegelijkertijd een van de meest omstreden artikelen. Ik verwacht dan ook dat de definitie van het verbod nog zal worden veranderd.’

Zijn PFAS-chemicaliën hormoonverstorend? Veel van de veronderstelde effecten van PFAS vereisen nader onderzoek. Er is erg weinig bekend, afgezien van de gevaarlijkste effecten van langketenige PFAS. Industrieën gaan nu over op kortketenige alternatieven waarvan men veronderstelt dat die minder giftig zijn. Maar hun effecten op de lange termijn zijn onbekend. Wat we wel weten, is dat PFAS uitermate langzaam afbreken. Ze zullen nog decennia bij ons blijven.

Waarom is het zo omstreden?

‘Het zou in de kern betekenen dat grote delen van het gebied worden uitgesloten van pesticidengebruik en dit wordt zeer kritisch bekeken door – vanzelfsprekend – de pesticide-industrie, door boeren, zelfs biologische boeren, maar ook door vele beleidsmakers. Er zijn momenteel besprekingen gaande over de manier waarop dit artikel zodanig kan worden aangepast dat iedereen ermee kan leven. Dit voorstel ging heel ver en wij hebben het ondersteund, maar de meeste belanghebbenden, veel leden van het Europees Parlement en lidstaten van de EU hebben nee gezegd. De Parlementsrapporteur van de Groenen is bereid om een compromis te zoeken.’

PFAS in drinkwater krijgt veel aandacht in Nederland. Hoe zit dit in andere landen?

‘Dat hangt van het land af. Bij invoering van de nieuwe Drinkwaterrichtlijn van de EU krijgen we drempelwaarden voor PFAS in drinkwater, ofwel voor een groep van twintig PFAS, ofwel voor allemaal. Dit betekent dat alle EU-landen deze stoffen zullen moeten testen en controleren, zelfs landen die PFAS nog niet als probleem erkend hebben. In een aantal landen is PFAS in voedsel en drinkwater dagelijks nieuws: België, Duitsland, Zweden, Denemarken en Nederland. Maar consumenten in héél Europa zijn bezorgd; dus moeten we antwoorden vinden.’

Welke maatregelen neemt de EU om PFAS aan te pakken?

‘De EU heeft twee jaar geleden een strategie gepubliceerd voor het duurzame gebruik van chemicaliën, waarbij een verbod van alle niet-essentiële gebruiken van PFAS wordt voorgesteld. Dat zou 5.000 tot 6.000 PFAS-stoffen omvatten. Dit is nog nooit eerder gebeurd. Wij verwachten een voorstel van het Europees Agentschap voor chemische stoffen in januari 2023 met een voorstel van de Commissie in 2024 of 2025. Maar de overgangperiodes kunnen wel tien jaar duren. Dat is natuurlijk veel te lang. We weten dat we deze ‘eeuwige chemische stoffen’ niet kunnen laten verdwijnen. Daarom is deze algemene beperking, die momenteel wordt voorbereid, van het grootste belang. Wat ons betreft, moeten alle vormen van gebruik verboden worden.’

Gebruiksbeperkingen zijn maatregelen die bestrijding aan de bron aanpakken. Hoe zit het met de invoering van milieukwaliteitsnormen, de zogenaamde ‘end of pipe’-maatregelen: hoe effectief zijn die?

‘Op 26 oktober heeft de Commissie een wetsvoorstel ingediend voor strengere kwaliteitsnormen in grond- en oppervlaktewater, met inbegrip van drempelwaarden voor PFAS. Deze verandering in wetgeving sluit rechtstreeks aan op de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water, die hydro-morfologische, chemische en ecologische kwaliteitseisen stelt aan oppervlakte- en grondwater. Daarin wordt gesteld dat in 2027 al het water van goede kwaliteit moet zijn. We verwachten niet dat enig land – met inbegrip van Nederland – hierin zal slagen, maar dit is het doel. Landen moeten maatregelen nemen om aan deze eisen te voldoen. Ik verwacht geen drempelwaarden voor PFAS in stedelijk afvalwater. Technisch is dat momenteel niet doenlijk. We krijgen wellicht eisen voor PFAS in rioolslib dat in de landbouw wordt gebruikt, maar de desbetreffende EU-wet wordt niet herzien vóór 2025.’

‘De boodschap is heel duidelijk. We kunnen het probleem niet end of pipe oplossen. Bij de behandeling van drinkwater en stedelijk afvalwater is dit technisch en financieel onhaalbaar, en milieutechnisch onverantwoord; je hebt veel chemicaliën nodig en het is zeer energie-intensief. Het probleem moet bij de bron worden aangepakt door het gebruik van PFAS te verbieden – dit is de enige duurzame oplossing. Daarom dringt EurEau bij wetgevers aan op maatregelen voor bestrijding aan de bron.’

Heeft u succes?

‘Er is de laatste jaren veel veranderd. Europa gaat over op een benadering van bestrijding aan de bron en maakt steeds meer gebruik van het principe dat de vervuiler betaalt. Het nieuwe voorstel voor de Richtlijn Stedelijk Afvalwater introduceert voor het eerst uitgebreide producentenverantwoordelijkheid. Dit is een enorm succes voor de waterbescherming.’

‘Aan de andere kant is er een sterke weerstand van de vervuilende sectoren. Zij verzetten zich tegen nieuwe kwaliteitsnormen vanwege de huidige energiecrisis en verwerpen de invoering van EPR-modellen in de waterwetgeving van de EU. Zodoende is de voortgang traag. We zijn zeer afhankelijk van de inbreng van onze leden. De werkelijke gegevens moeten van hen komen om EurEau in staat te stellen een verschil te maken. Daarom wil ik onze leden aanmoedigen betrokken te raken en hun stem te laten horen. We hebben geen andere keus dan onze samenlevingen te veranderen!’

Welke macht heeft EurEau als organisatie?

‘Wat de kwaliteit van drinkwater en afvalwater betreft, is het de meest competente Europese organisatie. EurEau is de plek waar mensen komen vragen om gegevens en informatie. Oliver Loebel: ‘Hoe meer gegevens onze leden delen, des te meer kennis we kunnen genereren en des te meer invloed we zullen hebben.’

V.l.n.r. Rupert Konijn, Geeke Feiter, Niko Wanders, Jelle Hannema, Peter van der Velden (voorzitter Vewin), Vincent Lokin (dagelijks bestuur Unie van Waterschappen).

WATERPOORT TOEKOMSTBESTENDIG (DRINK)WATERBEHEER

Op 7 november vond in Nieuwspoor de Waterpoort plaats over toekomstbestendig (drink)waterbeheer, georganiseerd door de Unie van Waterschappen en Vewin.

Niko Wanders (hydroloog en droogte-expert Universiteit Utrecht) opende de bijeenkomst en benoemde de uitdaging droogte blijvend op de agenda te houden. Het panel van deskundigen dat daarna in discussie ging, bestond naast

Wanders uit Geeke Feiter (directeur Schade Verbond van Verzekeraars), Jelle Hannema (directievoorzitter Vitens) en Rubert Konijn (strategisch business manager Klimaat KNMI).

VEWIN TEKENT INTENTIEVERKLARING 'SAMEN SCHULDREGELINGEN REDDEN'

Op 31 oktober heeft Hans de Groene, directeur Vewin, namens de drinkwatersector de intentieverklaring 'Samen schuldregelingen redden' medeondertekend.

Steeds meer mensen hebben door oplopende inflatie en stijgende energieprijzen moeite hun rekeningen te betalen. Daarom willen drinkwaterbedrijven juist nu mensen met een schuldenregeling of die hulp vragen bij schulden, helpen. De verklaring is door een groot aantal (overheids)schuld-eisers ondertekend en is mede tot stand gekomen door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, VNG en NVVK.

‘Ons huidige **watersysteem** zit tegen zijn **grenzen aan**’

‘De maakbaarheid van ons landschap is eindig: water en bodem moeten echt leidend worden bij ruimtelijke ordening.’

N

Niko Wanders is universitair docent Hydrologie aan de Universiteit Utrecht, en maakt deel uit van het onderzoeksthema Pathways to Sustainability. Zijn werk richt zich op extreme hydrologische gebeurtenissen. Daarbij kijkt hij naar hoe deze de samenleving beïnvloeden én hoe klimaatverandering invloed heeft op de

frequentie waarmee deze situaties voorkomen. Hoe vindt hij dat we ons watersysteem optimaal kunnen inrichten vanuit hydrologisch oogpunt? En wat moet daarvoor veranderen?

Niko Wanders (Universiteit Utrecht).

Wanders: 'De extremen die we de afgelopen jaren in ons weer zien, geven duidelijk aan dat we aan de grenzen van de maakbaarheid van ons watersysteem zijn beland. Er is een omslag nodig: van snel water afvoeren naar zo veel mogelijk water vasthouden. Aan de aanbodzijde zullen we lokaal meer water moeten bergen om zo de weerbaarheid te vergroten. En aan de vraagzijde moeten we proberen de watervraag niet meer te laten groeien of zelfs te laten afnemen.'

'Daarbij is het belangrijk om de fysieke oplossingen te integreren met de beleidsmatige kant, de governance. Technisch is immers veel mogelijk, maar er moet wel bestuurlijk draagvlak zijn. Tegelijkertijd moeten de oplossingen uit de pilotfase worden gehaald en flink opgeschaald worden. Er is geen tijd te verliezen, anders worden we rechts ingehaald door de klimaatverandering. Een eenvoudige uitbreiding van een bestaande waterwinning kost jaren, laat staan projecten met nieuwe concepten of technieken, zoals omgekeerde drainage of het Panorama Waterland-concept zoals ontwikkeld door Vitens. Terwijl de problemen zich nu al voordoen! Ik maak me zorgen over de lange doorlooptijden die in ons land nodig zijn om veranderingen te realiseren; dat staat een watertransitie echt in de weg.'

'De landschappelijke inrichting van ons land moet op de schop. Het mooiste zou zijn als we bepaalde gebieden kunnen bestemmen voor één toepassing: drinkwatervoorziening, industrie, landbouw of natuur. Maar ik ben bang dat Nederland daar al te vol en te versnipperd voor is. Tegelijkertijd zullen we wel keuzes moeten gaan maken in gebruiksfuncties, op weg naar een klimaatrobuust landschap. Eén boer midden in een natuurgebied is niet meer houdbaar, net zo min als een drinkwaterwinning in een binnenstad. Het probleem is inmiddels zó groot dat adaptatie, transformatie en mitigatie hierbij hand in hand moeten gaan, om snel resultaten te kunnen boeken.'

OMGEKEERDE DRAINAGE

Een efficiënte, lokale oplossing om het wateraanbod te vergroten is bijvoorbeeld omgekeerde drainage, waar kennisinstituut KWR nu onderzoek naar doet. Dit zijn drainagebuizen onder een perceel die in een centrale put bij elkaar komen en waar met een pomp ook water aan kan worden toegevoegd. Zo kun je in natte tijden water afvoeren en in een drogere periode water aanvoeren om de gewassen van onderaf te irrigeren. Met als bijkomend voordeel: minder verdampingsverlies en meer grondwateraanvulling.

REGENWATERINFILTRATIE

Voor grotere gebieden, zoals een tuin- of landbouwgebied, bestaat de mogelijkheid in het natte seizoen om regenwater te infiltreren in de bodem. In het droge seizoen kan dit water dan opgepompt en gebruikt worden voor de gewassen. Een bijkomend positief effect is dat zoute kwel en zout grondwater hiermee worden teruggedrongen, dieper de ondergrond in.

Welke mogelijkheden bestaan er om het grondwaterpeil te verhogen?

Wanders: 'De schade door de droogte is een direct gevolg van de inrichting van ons watersysteem. Dat is in de basis gemaakt om water af te voeren. Kleine ingrepen in dit systeem – zoals peilopzetten of een skippybal in een duiker – zetten geen zoden aan de dijk, je moet het echt grondig omgooien. Je zou eens naar andere landen kunnen kijken, zoals Spanje, Australië, of de staat Californië. Daar is men al veel langer bezig met het vasthouden van water. Tegelijkertijd is de Nederlandse situatie wel erg specifiek, dus we zullen echt ook zelf kennis moeten ontwikkelen en stappen moeten nemen. Als we er met z'n allen de schouders onder zetten, twijfel ik er niet aan dat we ook op dit waterthema voorop kunnen lopen. En er een verdienmodel van kunnen maken!'

'Op lokale schaal – met name in het westen van het land – zijn er mogelijkheden voor technische oplossingen zoals omgekeerde drainage of regenwaterinfiltratie. Maar op de hoge zandgronden in het zuiden en oosten van het land is dat niet voldoende. Daar zul je echt structureel aan de slag moeten met het verhogen van het grondwaterpeil. Dat betekent ingrijpen in de haarvaten van het systeem: de bovenstrooms gelegen beekdalen. Hier moeten sloten worden gedempt, beken worden gehermeanderd en moet landbouw minder afhankelijk van grondwater gemaakt worden. Boeren hebben inmiddels van de droogte 's zomers meer last dan van nattigheid in het voorjaar. Bovendien wordt het groeiseizoen door de klimaatverandering steeds langer. Dus het argument dat het grondwaterpeil omlaag moet omdat de boeren in het voorjaar snel het land op willen, snijdt steeds minder hout.'

Brondiversificatie

'Een mogelijke lokale oplossing is ook 'Panorama Waterland', waar bijvoorbeeld Vitens actief mee bezig is. Hierbij wordt in het gebied rondom een bestaande grondwaterwinning zo veel mogelijk water geïnfiltrerd, om het grondwater duurzaam aan te vullen en zo meer balans te brengen in onttrekking en infiltratie. Daarvoor moeten de grondwaterbeschermingsgebieden wel groter worden en strengere gebruikseisen krijgen.'

'Daarnaast is brondiversificatie voor drinkwaterbedrijven steeds belangrijker: naast de bestaande bronnen oppervlakte- en grondwater zullen zij ook meer moeten gaan kijken naar regenwater, brak water, hergebruik van afvalwater, enzovoort. Ook waterbesparing is een goede manier om het systeem klimaatrobuuster te maken, net zoals het wettelijk toestaan van het gebruik van grijs water voor bepaalde toepassingen.'

Wat betekent 'water en bodem zijn sturend' volgens u?

Wanders: 'We moeten de landschapsfuncties aanpassen aan de mogelijkheden van de natuurlijke situatie: wat is er aan water beschikbaar en wat laat de bodem toe? Een nieuwe wijk in slappe grond op 7 meter onder zeeniveau kan echt niet meer. Bij alle grote transitie van dit moment – energie, landbouw, woningbouw – moeten waterbeschikbaarheid en bodemgesteldheid leidend zijn.'

COLOFON

Waterspiegel is een periodieke uitgave van Vewin, de Vereniging van waterbedrijven in Nederland. Waterspiegel brengt nieuws, achtergronden en opinies uit de wereld van (drink)water en aanverwante sectoren.

WWW.VEWIN.NL

HOOFDREDACTEUR
Madelon Vink, vink@vewin.nl

REDACTIE
Arjen Frentz, Hans de Groene,
Madelon Vink, Amarinus Komduur,
Patricia van der Linden, Philip Reedijk,
redactiewaterspiegel@vewin.nl

INTERVIEWS EN EINDREDACTIE
Philip Reedijk

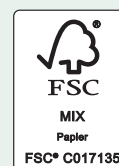
FOTOGRAFIE EN ILLUSTRATIES
Maas Communicatie/Tom Pilzecker, Vewin,
Adobe Stock, Dirk Hol, Michelle Muus,
Shutterstock.

ABONNEMENTEN
Waterspiegel wordt gratis toegezonden aan mensen die beroepsmatig betrokken zijn bij de watersector. Adreswijzigingen sturen naar info@vewin.nl. Verzoeken om een abonnement zijn ter beoordeling van de hoofdredactie: redactiewaterspiegel@vewin.nl.

Artikelen uit deze uitgave mogen worden overgenomen na toestemming van de uitgever. De gebruikte foto's zijn bedoeld als illustratie en hoeven niet de beschreven situatie letterlijk weer te geven. De redactie heeft zijn uiterste best gedaan om alle copyright-houders van gebruikt beeldmateriaal op te sporen. Indien u meent dat u rechthebbende bent, kunt u zich bij ons melden.

Waterspiegel wordt verzonden in een seal van biofolie. Deze mat-transparante folie is binnen 90 dagen volledig composteerbaar en mag dus in de GFT-bak. Biofolie is gemaakt van de reststoffen van maaisproducten en aardappelzetmeel.

UITGEVER
Philip Reedijk, Maas Communicatie
Maaskade 38, 3071 NB Rotterdam,
010 – 404 80 41,
www.maascommunicatie.nl

Uitgangspunten 'Water en bodem sturend' nu laten doorwerken in de regio

De IenW-bewindslieden hebben de Tweede Kamer geïnformeerd over het programma Water en Bodem Sturend, met 'structurende keuzes' voor ruimtelijke ordening. Nu zijn de provincies aan zet met de integrale gebiedsprogramma's voor de woningbouwopgave en het Nationaal Programma Landelijk Gebied.

Vewin is blij met de ambities om water beter vast te houden en alle grondwateronttrekkingen in beeld te krijgen en te reguleren. Voor veiligstelling van de drinkwatervoorziening vindt Vewin het positief dat drinkwater meeweegt bij locatiekeuze voor woningbouw en dat het drinkwaterbelang prioriteit krijgt bij ruimtelijke keuzes indien nodig voor de leveringsplicht.